Vammaisfoorumi ry
Handikappforum rf
Finnish Disability Forum

Vammaisfoorumin lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä laiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Vastaanottaja: Sosiaali- ja terveysvaliokunta
Asia: HE 124/2024
Ajankohta: 14.10.2024 klo 11.00

Vammaisfoorumi on 28 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskevan sopimuksen mukaisesti edistää vammaisten ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 223 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta ihmistä.

Kiitämme valiokuntaa lausuntopyynnöstä ja mahdollisuudesta tulla kuultavaksi. Viittamme myös kesällä asiasta antamaamme lausuntoon.

Vammaisfoorumi pitää erityisen tärkeänä, että kaikilla nuorilla on matala kynnys ja kannusteita osallistua tarvittaessa ammatilliseen kuntoutukseen, joka edistää heidän työkykyään, kouluttautumistaan ja palkkatyöhön osallistumistaan. Tavoitetta tukee se, että nuorten pääsy ammatilliseen kuntoutukseen ilman sairaus- ja vammadiagnoosia säilytetään. Se, että osallistuminen nuoren ammatillisen kuntoutuksen valmennuksellisiin palveluihin ei enää pääsääntöisesti oikeuttaisi kuntoutusrahaan voi vaarantaa tämän tavoitteen toteutumista. On aidosti vaarana, että vammaisten ihmisten koulutustaso ja työllisyysaste laskevat, mikä on ristiriidassa Suomen hallituksen yleisten tavoitteiden kanssa. Vammaisfoorumi huomauttaa, että hallitusohjelmaan kirjattujen koulutukseen ja työllisyyteen liittyvien tavoitteiden tulee koskea myös vammaisia ihmisiä.

Esityksen mukaan kuntoutuksen tarkoituksenmukaisuutta arvioitaessa otetaan huomioon myös oppilaitoksen tukitoimet. Vammaisfoorumi pitää keskeisenä sitä, että näitä palveluita arvioitaessa on aina kuultava hakijaa ja tulee perusteellisesti selvittää palvelujen todellinen määrä ja vaikutus. Se, että vammainen ihminen on jonkun palvelun piirissä, ei merkitse, että palvelu olisi hänen kohdallaan vaikuttavaa tai riittävää. Oppilaitoksen tukitoimia arvioitaessa on varmistettava, että ne myös aidosti toteutuvat. Vammaisella tai pitkäaikaissairaalla nuorella terveydelliset, sosiaaliset ja ammatilliset asiat nivoutuvat monesti yhteen ja on tarve useille samanaikaisillekin palveluille, joiden avulla edetään kohti tavoitteita. Tarve ammatillisen kuntoutuksen palveluille on ei saisi tulla sivuutetuksi sen johdosta, että nuorella on käytössään muita sosiaali- ja terveyspalveluja.

Vammaisfoorumi pitää tärkeänä sitä, että kuntoutusrahaa voitaisiin jatkossakin maksaa myös kuntoutuksen odotusajoilta ja väliajoilta nuorten toimeentulon turvaamiseksi. Vammaisten nuoreten on usein vaikeampi työllistyä opintojen loma-ajalle, eivätkä kaikki voi turvautua läheisten taloudelliseen apuun. Huoli toimeentulosta vaikuttaa opiskeluihin ja kuntoutumiseen negatiivisesti ja voi pahimmillaan johtaa opintojen keskeyttämiseen.

Esityksen mukaan nuoren kuntoutusrahaan oikeuttavan kuntoutuksen ajalta saadut palkka- ja yrittäjätulot sovitettaisiin nuoren kuntoutusrahan kanssa, samalla tavoin kuin ammatillisena kuntoutuksena järjestetyn koulutuksen ajalta saadut palkka- ja yrittäjätulot. Se, että nuoren kuntoutusrahaan ei ole aiemmin tehty yhteensovitusta on osaltaan mahdollistanut vammaisten nuorten palkka- tai yrittäjätulojen hankkimisen. Erityisen tärkeää vammaisille nuorille on näiden töiden kautta kertyvät työelämäkokemukset, jotka mahdollistavat pysyvämpää työelämäosallisuutta myöhemmin. Tulojen yhteensovittaminen voi johtaa siihen, että vammaiset nuoret eivät tartu tilaisuuksiin hankkia pieniä palkka- ja yrittäjätuloja nuoren kuntoutusrahan menettämisen pelon vuoksi.

Vammaisfoorumi kiittää esitystä siitä, että vaikutusarvioinneissa on erillinen luku vammaisvaikutusten arvioinnista ja lausuntokierroksella saadun palautteen perusteella arviointia on syvennetty. Nuorten vammaisten osalta tulee kiinnittää erityistä huomiota pitkäaikaisiin vaikutuksiin, mikäli vammainen nuori joutuu keskeyttämään opinnot taloudellisten tekijöiden tai toimeentulohuolien aiheuttaman henkisen kuormituksen vuoksi.

Vammaisfoorumi haluaa yhä muistuttaa siitä, että jo aiemmin sosiaaliturvaan tehdyt leikkaukset ovat kohdistuneet suurelta osin haavoittuvassa asemassa oleviin nuoriin. Onkin tärkeää, että esitettyjen muutosten vaikutuksia nuoren ammatilliseen kuntoutukseen pääsyyn, koulutukseen ja työhön siirtymiseen ja nuorten toimeentuloon seurataan ja arvioidaan tarkasti. Riskinä on, että yhä useampi heikossa asemassa olevista nuorista jää vaille tarvitsemaansa tukea ja syrjäytyminen ja eriarvoisuus lisääntyy. Ammatillista kuntoutusta kehitettäessä on tärkeää pitää huoli siitä, että prosessit ovat selkeitä, eikä ammatillisen kuntoutuksen käynnistymisen viivästy monimutkaisen ratkaisuprosessin vuoksi.

Vammaisfoorumi ry

Veera Florica Rajala
puheenjohtaja

Anni Kyröläinen
pääsihteeri
p. 045 217 4936
anni.kyrolainen@vammaisfoorumi.fi